

Tautos šventė — Rugsėjo aštuntąją minint

VIKTORAS NAKAS

Šiame numeryje:

Reikia ir to, ir kitko.

Tautos šventę — Rugsėjo aštuntąją minint.

Gyvas prisiminimuose a.a. solistas Vladas Baltrušaitis.

Česlovo Masaičio eilėraščiai.

Į Ateitininkijos 75 metų jubiliejinį kongresą žvelgiant — vaizdai ir išpūdziai.

Kertinė Parastė

Reikia ir to, ir kitko

Nieko nenustebinsime pasakę: vienas jau vykdomas sumanymas atsveria visą šimtinę pasiūlymų. Arba: gerai atliktas darbas pralenkia 99 geriausių norus. Liaudiškai tariant: skylės liežuviu neužlopysi.

Taigi, konkrečiam veiksmui suteikiame žymiai didesnę reikšmę negu intencijai. Savo rožtu retai pritariame tiems, kurie neprašomi mandrappikaudami po įvykio ima dėstyti įvairias galimybes. Sako: galėjo būti taip, o ne kitaip; reikėjo nedaryti to, kas padaryta, o padaryti tai, kas nepadaryta; reikėjo nedidinti solistei nežinomų arijų; paskatinti vyrų kvartetą vietoj dvių padainuoti tris dainas (juk esame trispalvės tauta); paprašyti paskaitininką nesibijoti mikrofono: barzda nuo artumo neužsidėgs; Amerikos himną giedoti iš pradžių, o Lietuvos — pabaigoje; išblukusia vėliavą pakeisti nauja; nurodyti, kad vėliavnešys ir palydovai eitų su vienodai užmaukšlintomis kepurėmis; neužmiršti, kad per vaisius, susijusias su tautine švente, stalą būtina puošti koks nors lietuviškas valgis, sakykime, koldūnai...

Rašau tai rimtai, be pašaipėlės. Taip buvo ir bus: mūsų renginiai nuolat yra palydimi visokių žodinių galimybių kruša. Iš tiesų ir gerai, kad žmonės sielojasi ir šneka konkrečiai. Doras atvirumas nėra yda. Kas iš to, jei kas, slėpdamas neigiamos kritikos špygą kišenėje, šypsodamasis pataikauja gero žodžio laukiančiam rengėjui ar atlikėjui.

Išlaikyti atvirumą taikioje aukštumoje — nelengva. Būti taktišku, nepažeminti, neužgauti tų, kurie mūsų sąlygomis ką nors daro, yra sunku. Žmonės tokie gi jautrūs. Mimosos. Sraigės. Neatsargiai paliesti, bemažant užsiklėndžia savame kiaukute.

Čia ir bėda. Todėl siūlyčiau, tarpusavy bendraujant, kuo dažniau remtis platoniskomis bendrybėmis. Jų pamatai ne žemėje, bet danguje. Ma juos devynios — tuos koldūnus, tą barzdą, nežinomas arijas,

kreivai užmaukšlintas kepurės... Kam šitaip pirštu durti? Imkime pavyzdį iš neseniai per didelę šventę girdėto oratoriaus, kuris ir nieko nepasakysdamas, sujaudino, net pravrirkdė auditoriją.

Reikia mums atsinaujinti, — kalbėjo oratorius. Reikia naujų idėjų, reikinių, bandymų, mėginimų, naujos tautos, pritarimo, linktelėjimo galva, padrašinimo, suprantančio žvilgsnio, žingsnio į priekį, tikslaus žodžio, veiksmingo sakinio, gairių, burių, irklų gyvenimo srovė, troškimų igyvendinimo, minčių įkūnijimo, šuolių per kliūtis, per užvaras, durų atidarymo... mūsų kultūros klestėjimui.

Reikia, būtinai reikia, verkiant reikia, nes kitaip viskas lėtės, merdės, sugiis, suges, sustos, pašvinks... viskas pavirs plokštuma, dėme, liapsusu, bala, liūnu, pelke, purvynu...

O kas bus toliau? — bausis pagalvoti.

Tad, nežiūrint kokie esame — jauni ar pagyvenę, pirmos ar trečios jaunystės, tiksliau tarus, jaunatviškos senatvės... liekni ar apkūni, su turtu ir be turto, vienai ar kitaip įsitaisę, toli, arti gyveną — bet kokiomis aplinkybėmis mėginame atsinaujinti, bandykime atgaivinti tai, kas uždelsta, kas kertėse užmesta, kas prašosi veiksmingo tęsinio...

Yra perkūniškai daug galimybių. Perkūniškai daug kelių kelelių. Takų. Tiltų. Perėjimų. Yra daug šviesių akimirų. Prošvaisčių. Pragiedrulių. Aušrų. Rytmečių. Dienovidžių. Sveikų ir apytikriai sveikų valandų. Sąmonės blykstelėjimų. Prigimties paskatų. Intuicijos nuorodų. Yra žaibiškai daug vidinės šviesos.

Taip maždaug bylojo sparnuotas kalbėtojas. Idealistas. Optimistas. Tikėjo, kad yra sąlygos ryžtui, kad galima, kad verta ir prasminga būti veikliam, kad būt reikalinga, net ir po tiekios išsiviskų metų, anot Maironio, užtraukti naują giesmę... eiti kultūrinio bei visuomeninio darbo keliais.

Pr. V.

Šiais metais švenčiame 550 metų sukaktį nuo tos dienos, kurią Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas buvo numatęs vainikuotis Lietuvos karaliumi. Vainikavimas turėjo įvykti 1430 metų rugsėjo 8 dieną. Tačiau, imperatoriaus Zigmanto Liuksemburgiečio pasiūstas vainikas Vilniaus nepasiekė. Lenkai, kurie bijojo Vytauto savarankiškumo bei galios ir suprato, kad karaliumi taps Vytautas gali paversti niekais jų užmačias Lietuvą valdyti, vartoję smurtą užtikrinti, kad vainikavimas neįvyktų. Taip Vytautas ir netapo Lietuvos karaliumi; taip Lietuva ir pasidarė Lenkijos kultūrinio bei politinio satelito.

Vytautui sulaukus vainiko, Lietuvos kultūrinis bei politinis gyvenimas gal būtų visai kitaip išsivystęs. Galbūt lenkai nebūtų užvaldę Lietuvą, galbūt Lietuvos bajorija bei dvasiškija nebūtų sulenkėjusios, galbūt lietuvių tauta nebūtų tapusi tik valstiečių tauta, kurios kultūros atgimimui reikėjo laukti 19-to šimtmečio.

Todėl lietuvių tautai rugsėjo 8-oji diena buvo lemtinga, net tragiška data. Visgi Nepriklausomos Lietuvos valdžia tą datą pasirinko Tautos šventei. Ji tai padarė 1930 metais, švedama Vytauto Didžiojo 500 metų mirties sukaktį. O kodėl? Anot istoriko Zenono Ivinskio, Vytauto pastangos išsaugoti Lietuvos savarankiškumą, remiantis etnografinių Lietuvos žemių bajorais, stipriai paveikė vėlesnes kartas. (1) Po Vytauto mirties Lietuvos bajorai, gindamiesi nuo lenkų valdytojų, įrodinėdavo, kad jų bajorystės teisės paveldėtos ne iš lenkų, o iš paties Vytauto. Devyniolikto šimtmečio Lietuvos inteligentijai, esančiai kritiškame tautos atgimimo bei tautinės sąmonės formavimo etape, Vytauto nepriklausomumas nuo lenkų tapo nepamainomos vertės simboliu. Devyniolikto šimtmečio galo ir dvidešimto šimtmečio pradžios Lietuvos inteligentija, iš Vytauto Didžiojo pavyzdžio pasisėmdama stiprybę, ryžosi, kad ir pavėluotai, Vytautui suteikti karaliaus vainiką. Simboline prasme, tai įvyko 1918 metais, Lietuvos Tarybai paskelbus Nepriklausomos Lietuvos valstybę.

Istorikas Ivinskis teigia, kad rugsėjo 8-ta diena yra reikšminga, nes ji atvėncia šešis šimtmečius Lietuvos valstybingumo. Gal dėl to būtų tiksliu pavadinti rugsėjo 8-tą Lietuvos valstybingumo šventę. Gi tautos sąvoka, kaip mes ją šiandien suprantame, neegzistavo penkioliktam šimtmečiuje. Vytautui rūpėjo valdyti ne lietuvių tautą, o Lietuvos žemes bei jose gyvenančius bajorus ir valstiečius. Tų laikų gyventojus visų pirma jungė ne kalba ir ne etninė kilmė, o luomas. Lietuvos bajorai turėjo daugiau bendro su Lenkijos bajorais negu su Lietuvos valstiečiais. Tai akivaizdžiausiai įrodo Lietuvos bajorijos sulenkėjimas.

Vis dėlto yra kitas Tautos šventės aspektas, kuris kaip tik pabrėžia tautiškumo galią bei atsparumą, ir kuris mums, dvidešimto šimtmečio galo lietuviams išsiviams, gyviausiai kalba. Jei Vytautą laikome garbingu Lietuvos valstybingumo simboliu, tai Lietuvos valstietijai reikėtų prisiminti kaip tautos gyvybės išlaikytoją. 1430 metų rugsėjo 8-ta diena pažymi pradžią Lietuvos krizės, užsitęsios ne metus, ne dešimtmečius, o šimtmečius. 1430 metais Lietuvos valstybės idėja, kartu su Vytautu, buvo palaidota. Galėjo būti palaidota ir lietuvių tauta. Lietu-

vos aristokratijai palaiptu lenkėjant, lietuvių kalbos išlikimas parėjo nuo valstietijos. Per keturis šimtmečius valstiečiai išsaugojo kalbą.

Tiesa, tame laikotarpyje lietuvių kultūra — valstiečių kultūra — buvo skurdoka. Sunku pasverti kiek žalos lietuvių bajorijos, taigi ir lietuvių inteligentijos, sulenkėjimas padarė tautinės kultūros vystymuisi. Reikia manyti, kad nuo tų žaidžių lietuvių tauta dar ir šiandien tebesigydo.

Betgi turime būti dėkingi, kad tauta išliko gyva, nepaisant bajorijos sulenkėjimo ir po to sekusio visai tautai primesto rusinimo. Lietuvos inteligentijai tautiškai atgimus devynioliktam šimtmečiui, tautos klestėjimas buvo daugiau ar mažiau užtikrintas iki dvidešimto šimtmečio ketvirtos dekadės, kuomet genocido meistrai Hitleris ir Stalinas užsimojo naikinti ištisą tautą.

Taigi, minėdami Tautos šventę, švenčiame lietuvių tautos egzistenciją tuo 500 metų laikotarpiu, kada Lietuvos valdovai ignoravo ar tiesiog gniaužė lietuvių kalbos bei kultūros vystymąsi. Vasario 16-tos sukaktis primena, kad Lietuva galėjo ir gali būti nepriklausoma valstybė; Tautos šventė liudija, kad tauta gali išlikti gyva ir be savo valstybės, svetimųjų valdoma. Štai kodėl Tautos šventė mums turi ypatingą reikšmę. Lietuvai pradant 46-uoju sovietinės vergijos metais. Lietuvos Nepriklausomybės šventė kalba apie praeitį ir apie mūsų viltis ateičiai; Tautos šventė prabyla ne tik apie praeitį ir ateitį, bet taip pat apie dabartį.

Lietuviai išsiviams daugiausia dėmesio kreipia arba į praeitį — į kunigaikštius, į tautinio atgimimo laikotarpį, į Nepriklausomybės dvidešimtmetį — arba į ateitį, į numatomą ir taip laukiamą Nepriklausomybės atstatymą. Jeigu mūsų dėmesio centre vis tebėra Lietuvos laisvės atgavimas, kaip daryti lyg ir keista būtų. Į praeitį žiūrime, kad surastume sau ir kitiems įrodymų — ar tai būtų idiliškų prisiminimų iš Nepriklausomos Lietuvos gyvenimo, ar tai būtų herojiškų kunigaikštinių žygių — kurie paremtų mūsų ateities viziją. Dabartį daugiau ar mažiau ignoruojame, nes ji mums nepriimtina ir nesiderina su ateities vizija. Todėl mūsų veikla — politinė ir šiek tiek kultūrinė — nukreipta į

Vytauto Didžiojo skulptūra Traku pilyje.

Nuotrauka Algimanto Kezio

nepriklausomybės svajonės realizavimą.

Objektyviai žiūrint, lietuvių išsivijos veikla yra panaši į Don Kichoto kovą prieš malūnus. Kultūrinę plėtmę saukštukais bandomė išsemti asimiliacijos jūrą, kuri užliejusi lietuvių kolonijas. Politinę plėtmę ieškome nelietuvių užtarėjų Lietuvos laisvės idėjai, žinodami, kad norima retorinė parama nesugrąžins Lietuvai laisvės, kad pasaulis apamai abejingas Lietuvos klausimui ir kad Kremlius neturi jokio intereso nei polinkio Lietuvai suteikti kad ir satelitinį statusą. Nepriklausomybės idėja yra kaip religija — be tvirtų tikėjimo pamatų nei viena, nei kita negali ilgai egzistuoti. Lietuvių išsivijos laipsniškas silpnėjimas iš dalies pareina nuo to, kad kai kurie lietuviai įsivainavo gyvenamojo krašto kultūrą ir jiems lietuvių bebereikalinga, nebeaktuali; taip pat iš dalies

pareina nuo to, kad kai kurie prarado tikėjimą į Lietuvos laisvę. Tačiau, kaip anksčiau minėjau, Tautos šventė kalba ne tik apie utopišką ateitį ir apie garbingą praeitį. Ji kalba taip pat apie kasdienišką dabartį. Dėmesio centre tą dieną turėtų būti dabartinė lietuvių tauta. Net ir nebetikintais į Lietuvos laisvės idėją Tautos šventė turėtų būti prasminga sukaktis, nes ji atvėncia faktinį tautos egzistavimą ir, kai kuriais atžvilgiais, jos klestėjimą.

Tautos šventės proga verta mesti žvilgsnį į dabartinę tautos būklę Nepriklausomybės netekus, didžiausią pavojų savo tolimai nei egzistencijai lietuvių tauta pergyveno tarp 1940 ir 1953 metų. Lietuvai tapus Stalino, paskui Hitlerio, ir vėl Stalino žaisliuku, lietuvių tauta prarado šimtus tūkstančių savo sūnų ir dukterų, tai deportacijose, tai antrajame pasauliniame kare, tai masinėse

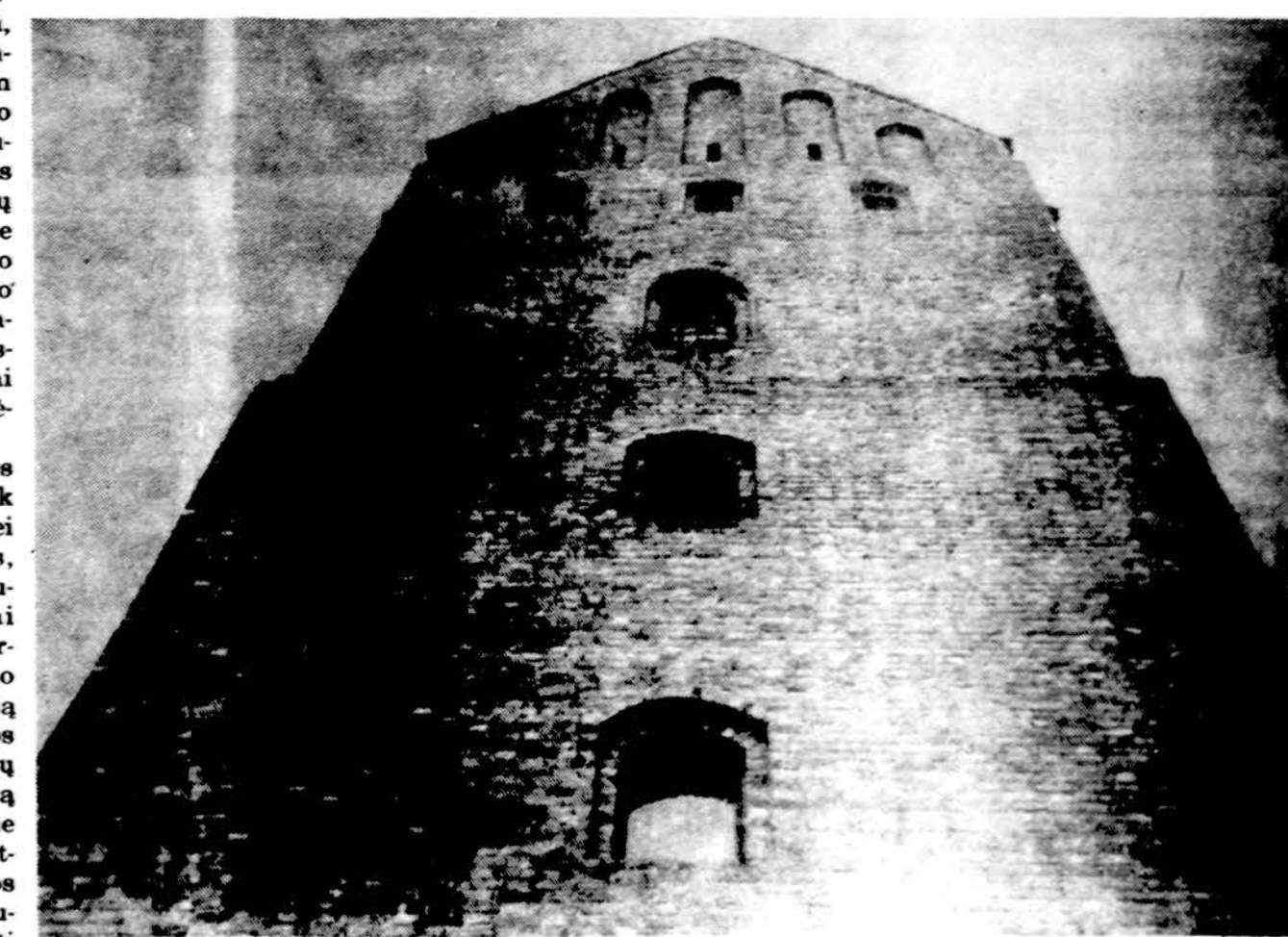
žudynėse, tai partizanų kovose. Stalinui mirus 1953 metais, lietuvių tautos greito išnaikinimo grėsmė praėjo. Aštuonerius metus trukęs partizaninis karas bei Lietuvos silpna — palyginus su Latvija ir Estija — industrinė bazė sulėtino rusų kolonistų antplūdį Lietuvon. Chruščiovo valdymo laikotarpiu tiek Lietuvos komunistai, tiek ir kitų Pabaltijo tautų kompartijų vadai pradėjo ugdyti nacionalinius kadrus, tai yra savuosius pabaltiečius, pakeisti dalį rusų valdininkų, užimančių pozicijas Lietuvos, Latvijos bei Estijos biurokratijose.

Dėl įvairių priežasčių atrodo, kad iš trijų Pabaltijo tautų lietuviams geriausiai pasisekė susitvarkyti. Lietuva, kartu su Latvija ir Estija, tapo viena iš ekonomiškai pažangiausių ir produktyviausių respublikų visoje Sovietų Sąjungoje. Lietuvos kompartijai teko išvengti tų valymų, kurie sukretė Latvijos ir Estijos komunistų partijas ir apeunkino tų kraštų tautinių interesų apsaugojimą.

Galbūt svarbiausia, Lietuvai pavyko apginti savo etninę identitetą. Apie tai byloja sovietiniai surašymai, praversti 1959, 1970 ir 1979 metais. Pagal 1959 metų praverstą cenzą, lietuviai sudarė 79 nuosimčių Lietuvos gyventojų. Latvių nuosimtis Latvijoje tais metais buvo 62, o estai sudarė 74 su puse nuosimčių Estijos gyventojų. 1970 metais lietuvių nuosimtis Lietuvoje buvo 80 ir 1979 metais taip pat 80. Tuo tarpu latvių nuosimtis sumažėjo iki 57 nuosimčių 1970 metais ir iki 53 nuosimčių 1979 metais. Estai irgi patyrė nuostolį, nes 1970 metais jų nuosimtis buvo 68, o 1979 metais — 65. Taigi, per dvidešimt metų estų skaičius proporcingai sumažėjo 10 nuosimčių, o latvių 8 nuosimčiais. Gi lietuvių proporcija nepilnu nuosimčių padidėjo. Kontrastas tarp Latvijos ir Lietuvos akivaizdus. Latvians gresia pavojus tapti mažuma savam krašte, o lietuviai kol kas laikosi tvirtai ir net tokį Vilnių palaiptu — „atlietuvinu“.

Kodėl tautos gyvasingumo rodiklis yra neoficiali veikla, vadinama disidentine, rezistencine ar nacionalistine. Disidentų judėjimas sovietų valdomose žemėse patyrė skaudų smūgį per paskutinį penketmetį. Rusijoje, kur žmogaus teisių judėjimui vadovavo masinės paramos neturinti inteligentija, KGB įkalino disidentus ir sustabdė jų veiklą. Nors Lietuvoje įvyko panašios represijos, bet Lietuvos pogrindžio spaudos — taigi ir pogrindžio veiklos sovietai nepajėgė sustabdyti. Daugiau kaip 65 Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos numeriai yra pasirodę Vakarose. Kiek žinoma, Bažnyčia Lietuvoje slapta teberuošia kunigus bei vienuolės dvasinio gyvenimo vadovavimui. Pastaruoju metu milicija ieško Nijolės Sadūnaitės, turbūt norėdama ją vėl įkalinti, bet nepajėgia jos surasti. Tai gan nuostabus reiškinys totalitariniame krašte. Be masinio užnugario nei LKB Kronika negalėtų pasirodyti, nei neoficiali Bažnyčia negalėtų veikti, nei disidentai nuo policijos negalėtų slapstyti. Aktyvių disidentų ir juos palaikančių Lietuvoje turbūt tėra mažuma; vis vien jie sudaro jėgą, su kuria Kremliaus sunku susidoroti. Jų pajėgumas krašte, kuriame religinis judėjimas organiskai susiliejęs su tautiškumu, įrodo, kad tauta gyva.

Tai pasakius, reikia taip pat pripažinti, kad sovietai lietuvių tautą sutalpo ir ją tebežaloja. Nors sovietinės valdžios rusifikacijos kampanija Lietuvoje nėra tokia veiksminga, kaip Maskva norėtų, kad ji būtų, tačiau jį intensyviai. Oficialiam bei moksliniam gyvenime turbūt nebe (Nukelta į 2 psl.)

Trakų pilis, iš kiemo žvelgiant.

Nuotrauka Algimanto Kezio

I Ateitininkijos septyniadešimt penkerių metų jubiliejinį kongresą žvelgiant

RAMUNĖ KUBILIŪTĖ

Lietuvių jaunimo stovyklų laikraščiuose dažnai būna pasisakymai po antrašte „Stovykla yra...“ Stovyklautojai sumini, kas jiems geriausiai nusako stovyklą (laužas, sportas, kiti stovyklautojai ir pan.). Praėjo Ateitininkų deimantinio jubiliejaus kongresas, vykęs šių metų rugpjūčio 30 — rugsėjo 2 dienomis Chicagoje. Tenka Kongresą prisiminti vaizdais: ilga vingiuojanti žmonių procesija ir žmonių rankose laikomos žvakės, apšviečiančios bažnyčią per Tėvynės vakarą, ašaras sukeltanti giesmė „Šiluvos Marijai“ per Chicago arkivyskupo kardinolo Bernardin aukojamas šv. mišias Nekalto Prasidėjimo bažnyčioje bei kiti vaizdai.

Per Kongreso iškilmingas šv. Mišias Nekalto tē. Ritonē Ivaškaitē, Daiva Grigaitytē, Aušra Prasidėjimo bažnyčioje: (iš kairės) Dalia Garūnaitė, Jasiūtė, Audra Venclovaitė, Kovas Palubinskas. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Pentadienis, rugpjūčio mėn. 30 d.

Registracija prasidėjo penktadienį Ateitininkų namuose, Lemonte. Kongreso darbo posėdžių metu Ateitininkų Federacijos valdyba ir atskiros sąjungos vedė pokalbius, kuriuose buvo pramatomos rūpestės, kurie iškiltų ar turėtų iškilti Kongreso metu. Ar tie iškelti rūpestys buvo vėliau išsivystyti, ar ne, sunku pasakyti, nes dar ne visi Kongreso dalyviai buvo spėję atvykti iš tolimų vietovių.

Pentadienio vakarą buvo atidaryta meno paroda Jaunimo centre. Meno paroda vyko Kongreso metu ir joje buvo išstatyta daug ateitininkų dailininkų meno darbų. Kongreso dalyviai turėjo progos paršvežti kai kuriuos meno darbus, nes juos buvo galima nusipirkti.

Jaunimo centro net trisdešimt klasėse vyko ateitininkų literatūros darbų paroda. Parodos vedėja Stasė Petersonienė apskaičiavo, kad parodoje buvo išstatyti 74 poetų ir beletristų darbai, 72 religijos, mokslo ir ideologijos rašytojų veikalai, 14 disertacijų ir 28 vadovėliai. Parodoje buvo matyti įvairių laikotarpių bei įvairių rašto stilių pavyzdžiai. Visus rėšo aplinkybė, kad jie parašyti ateitininkų. Buvo galima pavartyti senuosius Ateities numerius, pamatyti, kaip atrodo buvusių numerių viršeliai, pasiskaityti aprašymų iš įvairių ateitininkų istorijos laikotarpių, kaip, pvz., paskutinės mintys apie Pinnebergo universiteto studentų ateitininkų veiklą, kai tas išsivijęs etapas užsibaigė.

Zodžio ir muzikos vakaras neturėjo vienos specifinės temos kaip tokios, bet talento ir įvairumo buvo daug. Buvo

Malda, pradedant iškilmingą Ateitininkų Jubiliejinio Kongreso posėdį Chicagoje 1985 m. rugsėjo mėn. 1 d.

Gerasis Viešpatie, mūsų Tėve,

Leisk mums pajusti savo artumą šių valandų, kurių Tavo ištikimos Ateitininkų šeimos vaikai stengsis atžvelgti savo gyvavimo deimantinę sukaktį.

Mums taip dabar reikalinga Tavoji ranka, kuri mus keltų ir guostų ir sykiu, kaip Viltį nešančius paukščius, paleistų į pasaulį, kur jų laukia nemaži pavojai, nepramatytos kliūtys, o gal ir ne vieną pasitiks kančia.

Mes esam ištikimi, kad idėjos, kuriomis gyvena mūsų pirm-takai ir kurios taip pat ir mūsų širdis uždega, yra Tavo kūrybinės ugnies žibintos.

Padaryk, kad mes ištesėtume ir sugebėtume patraukti ir kitus prie Tavo Sanaus, ir visi prisidėtume prie Jo didžiosios misijos — Visa, visa atnaujinti ir perkeisti, idant dabar besiniurkiančiam pasaulyje suspindėtų Tavoji Dvasia.

Šio ypaci norėtume prašyti Lietuvai, mūsų tėvynei, kurios meilė dega mūsų širdyse.

Viso to drįstame prašyti per Tavo Sūnų, mūsų Viešpatį Jėzų Kristų. Amen.

Kun. Valdemaras M. Cukuras
Ateitininkų Federacijos dvasios vadas

deklamuojami eilėraščiai (pvz., Kazio Bradūno ir Bernardo Brazdžionio), buvo perteikiama Vaidiuliūčio „Apie Vilniaus dulkę“. Vakare dalyvavo smuikininkas, violončelistas, kanklininkės, dainininkė. Buvo suvaidinta ištrauka iš Ramono Kryžių. Apie vakarą spaudoje jau buvo rašyta. Galima teigti, kad šis žodžio ir muzikos vakaras pasuko Ateitininkų kongreso eigą nuo pat pradžių rimtesniu, maistančiu keliu.

Šeštadienis, rugpjūčio mėn. 31 d.

Šv. mišių metu šeštadienio rytą vyriausias koncelebrantas ir pamokslininkas buvo vyskupas Paulius Baltakis. Jaunimo centro koplyčioje toli gražu neužteko vietos maldininkams, kurie norėjo išgirsti kai kuriems dar negirdėtą naują lietuvių vyskupą.

Kongreso oficialaus atidarymo metu Kongreso rengimo komiteto pirmininkas dr. Juozas Meskauskas tarė žodį: buvo atidarymo ceremonijos, prezidiumo ir įvairių komisijų sudarymas.

Kun. dr. Valdemaro M. Cukuro paskaita „Ateitininkija kryžkele“ taip pat nubrėžė Kongreso centrinę mintį, kaip ir vakarykštis žodžio ir muzikos vakaras: žvilgsnis į praeitį, žvilgsnis į ateitį. Kun. dr. Cukuras paminėjo, kad ateitininkai savo istorijoje yra praėję ne vieną kryžkelę. Jis pažymėjo, kad ateitininkijos pradininkai savo nusistatymuose buvo aiškūs, kaip fronto linija. Dabar reikia ne tik žvelgti į tai, kas padaryta, bet reikia taipgi kreipti dėmesį į ateitį: reikia konkrečių projektų, reikia iškelti tapatybės klausimą: kas pirmas — tautiskumas ar katalikiškumas. Reikia

susirūpinti menkavertiškumo pergyvenimu jaunime, religinio gyvenimo susilpnėjimu („idėjinė anestezija“). Norime kitus atnaujinti, bet ar patys atsinaujiname? Iš centrinės orientacijos turime pradėti austi veiklos planus, turime pasijusti idėjinės šeimos dalimi, juk „ateitininkija gimė iš protesto“ ir ateitininkai turi ir toliau vis suspindėti.

Dr. Kęstučio Skrupskelio paskaitos tema buvo „Krikščionybės ir marksizmo konfrontacija“. Buvo joje susumtuos Markso pagrindinės teorijos. Dr. Skrupskelis peržvelgė JAV ir Rusijos istorijos įvykius, kai darbininkai ir baudžiauninkai kovojo už savo teises be Bažnyčios pagalbos. Kadaiše katalikams nebuvo leidžiama priklausyti darbo sąjungoms. Marksas pasirinko savo ginklus socialinėje plėtmėje, krikščionys taip pat gali pasirinkti būti vadovaujama teisingumo principo. Pagal dr. Skrupskelį, marksizmas ir katalikų tikėjimas mato, kad laisvoji rinka turi savo problemų. Vieni sako, kad iš principo neturėtų būti laisvos rinkos, kiti, kad laisvojoje rinkoje slepiasi išnaudojimas, nes esame išnaudotojų klasė. Dr. Skrupskelio parodymu, ateitininkai tiki, jog modernus pasaulis turi daug ko gero. Pasauliečiai yra turėję pagrindinę rolę, vadovaudami Ateitininkų Federacijai, pvz., yra buvę tik du kunigai 25-ųjų ateitininkams vadovavusių asmenų tarpe. Ateitininkai turėtų siekti moderniam pasaulyje vadovauti, rasti veiksmingas socialinės ir politinės veiklos programas, nes šūkis „Visa atnaujinti Kristuje“ iš pagrindų yra ir miglotas, ir viską apimantis.

Po kiekvienos bendros kongreso sesijos vyko moksleivių, studentų ir sendraugių sąjungų atskiri posėdžiai, kurių eiga turėjo sekti paskaitų temas. Bet, kiek teko patirti, atskiros sąjungos greit pakrypo į sau rūpimus klausimus.

Šeštadienio vakarą buvo „Tėvynės vakaras“, kuris prasidėjo Seserų kazimieriečių vienuolyno sode su patriotinių dainų dainavimu ir įvairių skaitymų įtarpais. Po to buvo ilga procesija paskui kryžių nešančius vyrus į Mergelės Marijos Gimimo bažnyčią. Kiekvienas ateinantis į bažnyčią gavo žvakę, kurios kartu gražiai apšvietė bažnyčios tamsą. Buvo skaitymų, kurie dalyviams priminė ateitininkijos ir Lietuvos praeities bei dabarties herojus: „Kur Tu buvai, Dieve...“ iš Bernardo Brazdžionio „Nuoskaudų psalmės“. Bažnyčioje muzikinė palyda vargonais ir varinių pučiamųjų kvartetas bei timpanai atliko

Česlovas Masaitis

JAUNIMO VAKARAS

*Paklydusiu žingsniu einu
Po svetimo saule
Tarp svetimo sodo žiedų
Ir praieitį savo nešuos,
Surišęs Barupės vaivorykštės kilpa.*

*Staiga kaspiniai atsiskleidžia,
Ir diemedžio žiedą randu,
Dainuojantį tėviškės dainą
Po svetimo saule
Tarp svetimo sodo žiedų
Pražydo lelijos lietuviško žodžio spalva.
O, Dieve, pražydo lietuviška saulė
Tarp svetimo sodo žiedų,
Ir skamba, ir skamba jos aukso šuies,
Ir skamba jaunystės viltim,
Atnešusi tėviškės dangų
Savajam delne, nemirtingą, kaip
ilgesio aidas...*

*Dainuoki, dainuoki, Jaunyste,
Lietuviškos pasakos saule
Gyva tu esi tikrai jos spinduly,
Tik joi tu esi, kas esi ir kas busi,
Tik tėviškės žody tu busi tikra
Kaip tekanti saule
Tu busi liepsna ateities horizonte...*
Chicago, 1985.8.30

NUKRYŽIUOK SAVE

*Ši vakarą mes nešam kryžių
Ir degantį Kalantą širdyje,
Ši vakarą mes klausiamo Tave:
O, mano Viešpatie, kur Tu, kas Tu esi?
Kur Tavo kruvini pečiai
Ir kur Golgota kruvina?*

*O, mano Viešpatie, atei,
Ateik į mano tėviškės sidabro ašarą,
Į paskutinį kraujo lašą mirstančioj širdy,
Pakelk, pakelk savam delne
Dar vieną paskutinį kankinio atodūsį,
Sunkesinį už galaktikas,
Už motinos širdies plakimą
Ties partizano mirusia kančia
Nušviesta gatvės grindiny.
Pakelk dar kartą, Kristau, savo kryžių
Ir leisk mums sukaupti nevilty.
O, Viešpatie, dar kartą mirk Golgotoje,
Dar kartą nukryžiuok save,
Kad neatrastume kančios prasmės,
Kad niešiotume, neklaustume kodėl?
Kur Tu, kur Tu buvai,*

„Džiaugsmo giesmė“ (Handel ir Haydn motyvais) ir kitus iškilmingus kūrinius. Bažnyčia buvo pilna žmonių, ir jie šitokį vakarą Kongreso programoje pergyveno kaip prasmingą bei reikalingą ir net naujovišką.

Sekmdadienis, rugsėjo mėn. 1 d.

Sekmdadienį vyko atskirų sąjungų posėdžiai. Bendram posėdyje buvo pristatyti garbės svečiai. Buvo gauta daug sveikinimų, tarp jų popiežiaus Jono Pauliaus II ir JAV prezidento Reagano bei daugelio kitų. Stasio Šalkauskio vardo premija gavo dr. Vytautas Vardys. Buvo pranešta, kad kun. dr. Juozo Prunskio iniciatyva sudary-

*Kai paskutinis kraujo lašas
Iš kankinio širdies lašėjo motinos delnan?
O, Viešpatie, kur Tu,
Kai saulė skęsta neviltes atlante,
Kai tik naktis, tikrai naktis
Širdy, pasaulyje ir tėviškėj
Naktis, nužudžiusi našlaitę Laisvę...
Ir gintaro legendą širdyje...*
Chicago, 1985.8.31

ZIEDŲ PROCESIJA

*Imki, Marija, iš išstiesto delno
Viltį, supintą iš džiaugsmo žiedų;
Stai Tau po kojoms plazda ir alma
Giesmės jaunystės skaidriuoju jausmu.*

*Imk mūsų viltį ir maldą, Marija,
Jas mums pakeiški šviesa šilumą,
Melžiam, kad tėviškės skriaudai užgijus,
Laisvė ten grįžtų kartu su Tavim.*

*Motina mūsų Aušros Vilniaus Vartų,
Mūsų paguoda šviesi Šiluvoj,
Melžiam tėvynės didvyrius užtarti,
Tik tėviškės žody tu busi tikra
Meile supint mus šiandien ir rytoj!*
Chicago, 1985.9.3

SUSITIKIMAS

*Tik kelios dienos
Pabūti mums kartu.
Tik sauja saulės spindulių:
Keli iš praeties,
Užgesnėjęs Tėvynės laisvės ilgesys,
Iš ryto neišaušio — dar trys ar keturi...*

*Atėjome iš čia ir iš anapus jūrų
Nuspalvint savo nuotaikas
Šių spindulių žėrėjimu
Ir aidą ateities parvežt namo,
Taip tikrą, kaip išėjimas,
Kaip nesurandama prasmė.*

*Dabar jau parvežt spalvas namo.
Pro jų žiūronus žvelgiame į ateitį.
Jinai padangėje plasnėja.
(Auka ir meilė —
Jos du balti sparnai didžiuliai.)
Ir neša neša mums jinai
Gyvenimą ir prasmę, ir buvimą,
Praeties dainavimą ir ryto saulę,
Dar netekėjusią...*
Jolė, 1985.9.7

Šeštadienio rytą pirmieji atvykę į Kongreso atidarymą būriuoja priė Jaunimo centro. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Kongreso iškilmingų šv. mišių aukas iš Studentų Bernardin, asistuojamas vyskupų Vincento Brizgio ateitininkų sąjungos pirmininko Arūno Pemkaus ir Pauliaus Baltakis. Nuotrauka Vidos Kuprytės

I Ateitininkijos 75 metų jubiliejinį kongresą žvelgiant

(Atkelta iš 3 psl.)

vos žmonių išorės beveik savanaudiškumas, nes viešai žmogus tenai turi saugotis. Yra tokių, kurie nors „balti viduryje, raudona žieve apsi-traukę“, Dr. Vardys teigė, kad išeiviai atidaro Lietuvai langą į pasaulį, nes, žinoma, tenai veikia laisvo žodžio baimė. Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika, pagal komunistų valdžią, neva „leidžia nežino-miems žmonėms pasisaky-ti...“ Dr. Vardys teigė, kad išeivija nenyksta, ji keičiasi ir stiprinama įvairiai, kad Lietu-vos balsas kai kur skaudus, kad gyvenimo druska „kartais sūri, kartais jos per daug...“. Kiekviena karta juk rašo savo istoriją.

Sekmadienio popietės šv. mišios Nekalto Prasišėdimo bažnyčioje sutraukė nemažai maldininkų. Chicagos arkivyskupas kardinolas Bernardin, matyt, buvo gerai informuotas apie ateitinin-kus, apie jų principus ir misi-ją. Jis palygino ateitininkijos deimantinį jubiliejų su pačiu deimantu: gražus jis, bet kietas, nesuskaldomas.

Sekmadienio vakaro pokylyje dalyvavo turbūt daugiau žmonių, negu dienišės prog-ramos pačiame kongrese. Dainavo solistai Dalia Kučienienė, Dana Stankaitė ir Jonas Vaznelis. Ištraukę iš savo plokštelės „As čia gyva“ padainavo Audrius ir Darius Polikaitiai bei Vidas Neve-rauskas (trūko Lino Polikait-čio). Šokiams grojo „Aidas“. Kongreso dalyviai turėjo progos pabendrauti vienoje erdvoje aplinkoje. Tai buvo vienas iš Kongreso nuotaikin-gų, linsmų momentų, nes šiaip atrodė, kad Kongrese buvo ryškūs nostalgijos, o taip pat ir ateitininkijos ateities uždavinių rūpestių jausmai.

Pirmadienis, rugsėjo mėn. 2 d.

Ateitininkų kongresas jau artėjo prie galo. Dr. Vytauto Vyganto paskaitos tema buvo „Žvelgiant į paskutinį šimtmečio ketvirtį“. Dr. Vygantas dalyvius norėjo paimti į burlai-vį per klausimų ir atsakymų jūrą, peržvelgiant momento laikinus reikalus bei galutinius žmogaus ir ateitininko tikslus. Jūra keliauti, kaip ir gyvenimo kelionėje, ne visada lengva — vėjas ne visada pučia, kelias ne visada tiesus. Čigonai ir mokslininkai mėgi-na įspėti ateitį. Dr. Vygantas perėjo knygų, miestų, šeimų, bažnyčių, maisto, gyventojų skaičių realybes ir ateities pranašystes. Dr. Vygantas pažymėjo, kad pastovumas nebėra žmogaus dorybė, o tačiau kaita neša įtampą. Šv. Dvasios vadovaujami turime tarnauti, o nebūti tarnau-jamais. Juk popiežius Jonas Paulius II, kiekvieną kraštą aplankęs, pabučiuoja žemę, simbolizuodamas, kad jis esąs tarnas. Bažnyčios tarnavimo klausimas yra ne tik asme-ninio išganymo, bet ir

Kongreso pirmininkai: Arvydas Barzdukas iš Falls Church, Va., dr. Ona Gustainienė iš Toronto ir Vaclovas Kleiza iš Chicagos. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Mokslievių ateitininkų sąjungos svarstybose dalyvavo kuopų atstovai iš įvairių miestų ir kraštų. Čia matyti vieno posėdžio dalyviai: Gytis Udrys, Aida Bublūtė, Tauras Gaižutis, Rimas Lukošūnas, Loretta Staniulytė ir Gailė Jonytė iš Toronto, Audris Tatarūnas ir Ana Paulė Tatarūnaitė iš Brazilijos, Andrija Kaminskaitė bei moderatė Daina Kojelytė ir Rasa Soliūnaitė-Poskošimienė. Nuotrauka Vidos Kuprytės

banduomenės rūpestis. Reikia sudaryti komisijas, kurios rūpintųsi ideologiniu švie-timu, organizacine struktūra, kūrybine iniciatyva ir mokslus baigusiu ateitininkų įtraukimu bei funkcijų ir užda-vinių užsibrėžimu. Ateitininkų kongresas laisvų sveikino Lietuvos ateitinin-kus, kurie į dalyvius prabilo naujajame iš Lietuvos pogrindžio gautame leidinyje „Juventus Academica“. Kritiškai pažvelgęs į praeitį, Kongresas akcentavo, kad Kristus yra visos veiklos cen-tras, kad šv. Dvasia veda į gėrį, kad reikia ir kitiems padėti, o ne vien neigiamais akiniiais į viską žiūrėti, pasisakyti už vedybinio ryšio pastovumą, už visuomeninės santvarkos tobulinimą ir kt. Lietuvai reikia stiprios išeivijos, reikia remti su ja pozityvių ryšių palaikymą. Ateitininkai džiaugiasi savo narių įnašu švietimui, kultūrai ir pan. Kiti siūlymai lieti paramą Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos leidimui, bendradarbiavimą su kita lietuvių išeivijos katalikų organizacija — vyčiais, teore-tinius kursus mokslieviams bei sendraugiams. Mokslievių sąjungos centro valdybos

projektus sustiprinti jos veikla, vadovus ir narių pasiruošimą.

Išvados

Tokia trumpa apžvalga jokių būdu negali apibrėžti visų Ateitininkų kongreso veiksmų, nutarimų, įvykių, darbuotojų. Tai buvo ar bus atliekama kitur spaudoje. Jau praėjus porai savaitių, kokių išvadų galima padaryti iš Kongreso dalyvių pusės? Kokiu rezultatu galima parodyti Kongrese nedalyvavusiems?

Dėl įvairių priežasčių Kongreso ruošos planai intensyviai buvo vykdomi tik pastaruoju metu. Anksčiau daug kas nežinojo ko tikėtis, ką Kongreso ruošos komisijos atlikusios. Kongreso vienin-gos temos nebuvo išvardintos, nors pažiūrėjus į išvystytą programą, galima matyti tam tikrą struktūrą: žvilgsnis į praeitį, dabartį, ir ateities uždavinių planavimas. Vasa-ros stovyklos labai pasitar-na vo sutraukti dalyvius į Kongresą, nes stovyklose dalyvavusieji parodė didelį entuziazmą. Pz., studentų ateitininkų vasaros stovykla įvyko prieš pat Kongresą, ir stovyklos dalyviai padainavo per žodžio ir muzikos vakarą. Džiugu, kad Kongrese registravosi maždaug 500 dalyvių ir svečių (kiti gal net nespėjo užsiregistruoti), o Kongreso pokylis sutraukė arti 900 dalyvių. Iš kitur atvažiavusių dalyvavimas taip pat visus pradžiugino. Iš Europos atvyko atstovų iš Paryžiaus, Muencheno ir Romos. Dalyvavo net trys ateitininkai iš Australijos, tarp jų Ateitininkų Federa-cijos igaliojimo J. Stepanas. Dalyvavo šeima iš Brazilijos. Ar šie iš tolimų kraštų dalyviai pasisėmė ko nors iš Kongreso, tai tik jie gali pasisakyti, nes kai kur Šiaurės Amerikos „politika“ iški- lo per posėdžius, o svečiai galbūt negalėjo susigaudyti ar

sekti, kas įvyko. Tačiau svečių buvimas kitiems dalyviams padarė teigiamą įspūdį. Kaip tik Kongreso metu vienas ateitininkas buvo Brazilijoje, dirbdamas su lietuvių jauni-mu, kitas studentas grįžo iš Argentinos ir Urugvajaus, ten darbavęsis su lietuvių jauni-mu. Vis vien mes Pietų Ameri-kos lietuvių nepamirštame ir yra pajėgių ateitininkų, kurie nuvyksta tenai pravesti jauni-mui stovyklų, kursų ir pan.

Ateitininkų Federacijos vadas Juozas Polikaitis savo kalboje parodė, kad AF valdy-ba yra užsigažavus įvairiems projektams ateinan-čiais metais. Tada pažadėta pateikti pranešimų ir darbo įvertinimų. Toks funkcijoms pasiskirstymas buvo minimas ir viename sendraugių pokalbyje. Ne kartą buvo užsiminta Kongreso metu, kad ateitininkams reikia misijos, veikimo tikslų. Sendraugių pokalbyje, atrodė, kad kai kurie tokios veiklos bijo, nes sakėsi, kad „mūsų kolonijoje tas nepavyktų“ ir pan.

Kongreso „pamestinukų“ eilėse galima žiūrėti jaunu-čius ir universitetą baigusius vadinamuosius „jaunus akademikus“. Kongresai, žino-ma, nepritaikyti jaunučiams. Šiame kongrese jiems buvo suorganizuota viena išvyka į lietuvių muziejų ir į zoologijos sodą. Jie nešė vėliavas, daly-vavo procesijose. Tačiau kar-tais, belaukiant tėvų, klausančių paskaitų, jaunu-čiams nusibodavo laukti ir jie lankė Jaunimo centro kiemelyje bei koridoriuose. Mokslus baigusiems (maž-daug 25-30 metų amžiaus), dar nesukūrusiems šeimų, atrodė, kad jie gyvena dvejuose gyvenimuose. Tai nuėina pas studentus, kurie ne ypačiai norėjo klausytis jų patarimų. Tai nuėina pas sendraugius, kurie kartais žiūrėjo į naujus veiklos būdus negatyviomis akimis, ar tik norėjo juos pristatyti prie grubių darbų. Sunku pasakyti, ar naujojo AF vado projektai įtraukti akademikus atnešė vaisių, bet tam yra vilčių.

Ateitininkų Federacijoje turėtų būti matoma veiklos tęstinumo per ateinančius metus. Juozas Polikaitis yra ejęs *Ateities* žurnalo administratoriaus pareigas, yra buvęs Ateitininkų Federa-cijos taryboje. Studentų ir mokslievių ateitininkų sąjun-gos taip pat vadovavo antrai kadencijai išrinktos tos pačios centro valdybos. Dr. Vyganto pastaba apie moterų rolę, kaip pagrindinių kalbėtojų ateinan-čiuose Ateitininkų kongresuo-se, turėjo tiesos. *Ateities* redaktorė, Ateitininkų Federa-cijos generalinė

Tėvynės vakaro eisenoje: Rimas Čuplinskas iš Toronto, nešantis Toronto mokslievių ateitininkų kuopos vėliavą, Gintė Damašytė iš New Yorko, vyskupas Vincentas Brizgys, AF dvasios vadas kun. Valdemaras Čukuras. Nuotrauka Vidos Kuprytės

sekretorė, MAS ir JAS centro valdybų pirmininkės juk visos yra moterys, tai gal joms ir laikas kalbėti bendruose Kongresų posėdžiuose ar net kada nors būti Ateitininkų Federacijų vadėmis.

Galima pasidžiaugti gražiu Juozo Baužio redaguotu Kongreso leidiniu. Leidinys pateikė dalyviams istorines ir dabartinės veiklos perspekty-vą bei surašė Kongreso darbo metu leidinyje ar kur kitur pasigedo žemėlapių, kurie nurodytų iš kitur atvyku-siems, kaip pasiekti įvairias Kongreso įvykių vietas. Ateities literatūros fondo knygų paskutinę Kongreso dieną „už pusę kainos“ išpardavimas buvo labai sėkmingas.

Kongreso metu buvo sunku „sumedžioti“ visus vienetu narius. Jų pokalbiai turėjo tęstinumo per ateinančius metus. Juozas Polikaitis yra susirinkimai, pietūs ar pasigrožėjimas ganta trukdė vienetų susirinkimų tęstinu-mi. Kai kur tenka nusivilti sąjungų susitikimais, nes pokalbiams pravesti buvo pakviesti kituose pasikalbė-jimuose nedalyvavusieji asme-nys ir kartojosi kai kurios temos. Kai kur sąjungų pasikalbėjimuose dalyvavo „žiurovai“, kurie turbūt gerais norais pasidalijo savo įspū-džiais, tačiau kartais jų

pasisakymai skambėjo kaip pamokymai. Tačiau vienetų pokalbiai yra integrali Kongreso programos dalis ir jų išbraukimas iš programos, kaip jie bepavyktų, neįmano-mas.

Aplamai Kongrese buvo pergyventa daug patriotinių, dvasinių bei kitų jausmų, pvz., per šv. mišias Nekalto Prasišėdimo bažnyčioje ar per „Tėvynės vakarą“. Lietuvių bendrijos jausmas, žinoma, iškiilo, kai pamatėm atvyku-sius iš įvairių Šiaurės Amerikos kampų, iš Australijos, Pietų Amerikos, Europos. Ne kartą pajutome ryšį su katalikais ir ateitininkais Lietuvoje, kai buvo cituojama ar užsimenama „Juventus Academica“, ar kalbama apie Pabaltijo laisvės ir taikos žygio aprašymus „Tiesoje“ ir kitur. Vis vien mūsų veikla, mūsų žygiai riša mus su Lietu-va (dr. Vytauto Vyganto mus žodžiais, tai nuolatinė kelionė į Lietuvą, būti su tais, kurie jau ten yra).

Buvo techniški problemų, reikėjo konkuruoti su gražiu JAV Vidurvakarių Darbo šventės ilgojo savaitgalio oru. Tai buvo tam tikrų nesusi-pratimų, tai kai kas norėjo įteikti nutarimus paskutinę minutę. Bet visus pasivijo ateitininkiška dvasia, stipriai sugiedojus ateitininkų himną „Kas gi ten aukso spindulius beria...“

Prie Kongreso registracijos stalo, Jaunimo centro prieangyje: Grasilda Reinytė-Petkuvienė, AF generalinė sekretorė, ir mūsų korespondentė Ramu-nė Kubiliūtė. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Tėvynės vakaro Sėserų Kazimieriečių vienuolyno sode būrelis dalyvių: Audrius Polikaitis, Bernardas Žukauskas, Kazys Pabedinskas, Henrikas Šatina-skas, Česlovas Masitis, Pilypas Narutis, Algis Norvilas, Romualdas Kriaučiūnas, Bronius Krokys, Adolfas Damašis, Balys Lukošūnas, Andrius Gražulis, Onutė Žukauskaitė. Nuotrauka Sauliaus Girniaus